

TUKMOS

TIPTA UZMANLIK KURULU

MÜFREDAT OLUŞTURMA VE STANDART BELİRLEME SİSTEMİ

Çekirdek Müfredat Hazırlama Kılavuzu

12.03.2013

İÇİNDEKİLER

A. ÖNSÖZ	5
B. KILAVUZUN AMACI	6
C. TANIMLAR	6
D. MODEL MÜFREDAT YAPISI VE DOLDURULMASI	13
1. GİRİŞ	14
2. MÜFREDAT TANITIMI	14
3. TEMEL YETKİNLİKLER	15
4. ÖĞRENME VE ÖĞRETME YÖNTEMLERİ	17
4.1. Yapılandırılmış Eğitim Etkinlikleri (YE)	18
4.1.1. Sunum	18
4.1.2. Seminer	18
4.1.3. Olgu tartışması	18
4.1.4. Makale tartışması	19
4.1.5. Dosya tartışması	19
4.1.6. Konsey	19
4.1.7. Kurs	19
4.1.8. Diğer	20
4.2. Uygulamalı Eğitim Etkinlikleri (UE)	20
4.2.1. Yatan hasta bakımı	20
4.2.2. Ayaktan hasta bakımı	21
4.2.3. Diğer	21
4.3. Bağımsız ve Keşfederek Öğrenme Etkinlikleri (BE)	21
4.3.1. Yatan hasta takibi	21
4.3.2. Ayaktan hasta/materyal takibi	22
4.3.3. Akran öğrenmesi	22
4.3.4. Literatür okuma	22
4.3.5. Araştırma	22
4.3.6. Öğretme	22
4.3.7. Diğer	22
5. EĞİTİM KAYNAKLARI	23
6. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	23
UZMANLIK EĞİTİMİ GENİŞLETİLMİŞ MÜFREDATI TANITIMI	23
7. KAYNAKÇA	24

Kısaltmalar

İng. : İngiliz dilindeki karşılık,

TDK : Türk Dil Kurumu,

TUK : Tıpta Uzmanlık Kurulu,

TUKMOS: Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi,

TYYÇ : Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi.

A. ÖNSÖZ

Ülkemizde sağlık hizmeti veren tabip ve diş tabipleri arasında uzmanlık eğitimi almış olanların oranı gittikçe artmaktadır. Hekimlik ve diş hekimliği mesleklerinin lisans düzeyindeki eğitimleri diğer mesleklerinki ile karşılaştırıldığında oldukça emek yoğun, pahalı ve uzun süren eğitimlerdir. Öte yandan, bilim ve teknolojiye paralel olarak gelişen medeniyet bu alanlarda verilen hizmetin sürekli daha büyük bir bilgiye gereksinim duyulmasına ve karmaşık bir hal almasına neden olmuştur. Neticede hem sağlık hizmeti sunumunda hem de araştırma dünyasında lisans düzeyindeki eğitim yetersiz kalmaya başlamış ve mezuniyet sonrası ileri eğitim sürekli artan bir yoğunlukta kullanılabilir olmuştur. Ülkemizde mezuniyet sonrası eğitim, tıp alanında kendisini daha çok uzmanlık eğitimi olarak gösterirken diş hekimliği alanında doktoranın kullanılmış olduğu dikkat çekmektedir.

Doktora eğitimi, uzmanlık eğitimi ile karşılaştırıldığında öne çıkan farklarından biri akademik niteliğinin daha ön planda olması ve akademik ilerlemeye daha uygun bir zemin teşkil etmesidir. Ancak ülkemizde diş hekimliği alanlarında açılan doktora programlarının nitelik ve nicelik açısından gitgide uzmanlık eğitimi özellikleri kazanmaya başlaması, bu eğitimleri tamamlayanların istihdam sorunları ve ülkenin ihtiyaçları birlikte değerlendirildiğinde diş hekimliğinde doktora programları ile yürütülen mezuniyet sonrası eğitimin yerini büyük ölçüde uzmanlık eğitimine bırakması şeklinde bir dönüşüm yaşanmıştır.

Eğitimi ölçmek ve değerlendirmek; kurumlar, eğitim programları ve eğiticiler arasında karşılaştırmalar yapmak, eğitim alan uzmanlık öğrencileri arasında bir standart sağlamak ve kaliteyi iyileştirme yönünde bir gelişme kaydedebilmek için müfredatlar ve standartların belirlenmesi ihtiyacı doğmuştur.

Programların akreditasyon (eş yetkilendirme) çalışmalarında kullanılmaya üzere müfredat ve standartların tüm bileşenleri ile önceden tanımlanması ve ilan edilmesi gerekmektedir.

Programların değişim gereksinimleri göz önüne alındığında müfredat ve standartların dinamik bir süreç içinde, ortak akıl ile geliştirilmesine yönelik bir sistemin varlığı diğer bir hedeftir. Teorik platformda geliştirilen bu müfredat ve standartlar sahada kullanılarak geri bildirimler alınmadığı takdirde daha iyiye doğru evrilemez. Bu yüzden eğitim kurumları ve eğiticilerin geri bildirimleri müfredat ve standartların yenilenmesinde her zaman önemli bir rol oynayacaktır.

Bundan önceki müfredat geliştirme çalışmalarından sayılabilecek bazı uzmanlık derneklerine ait çalışmalar, hem ülkemizde hem de bu konuda bizden önce yola çıkmış diğer ülkelerde müfredat geliştirme çalışmaları bugünkü kadar detaylı irdelenmiş bir sistem haline gelmemişken yapılmış oldukları için özellikle kıymetlidirler ve unutulmamalıdır. Bazı eğitim kurumlarının, hatta eğitim kurumları içindeki birimlerin kendi çaplarında ortaya koydukları

müfredat önerileri de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Tüm bu erken örnekler ulusal düzeyde uygulanma ve alınacak geri bildirimlerle olgunlaşma fırsatına sahip değillerdi.

Tıpta ve diş hekimliğinde uzmanlık eğitimi konularında en üst düzeyde çalışmalar yapmak ve görüş oluşturmak için kanunla kurulmuş ve yetkilendirilmiş olan Tıpta Uzmanlık Kurulu, uzmanlık dallarının eğitim müfredatları ve bu müfredatlara göre uzmanlık dallarının temel uygulama alanları ile görev ve yetkilerinin çerçevesini belirlemek üzere bir sistem oluşturmuştur: **Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi (TUKMOS)**. Her bir uzmanlık dalı için müfredat oluşturmak ve standart belirlemek amacıyla TUKMOS altında bir komisyon oluşturulmuştur. 15 Ocak 2010 ile 23 Ağustos 2011 tarihleri arasında bu komisyonların I. Dönem çalışmaları tamamlanmış ve sonuçları öneri ve taslak niteliğinde olmak kaydı ile <http://www.tuk.saglik.gov.tr/muf/mufredatindex.html> adresinde yayımlanmıştır. TUKMOS II. Dönem çalışmaları halen devam etmekte olup II. Dönem çalışmalarına yardımcı olmak için bu kılavuz hazırlanmıştır.

B. KILAVUZUN AMACI

Bu kılavuz tıpta ve diş hekimliğinde bir uzmanlık öğrencisinin, eğitimini tamamladığında önceden tanımlanmış yetkinliklere ulaşarak yeterlilik alabilmesini ve uzman olabilmesini sağlayacak bir müfredat oluşturmaya ve uzmanlık eğitimi veren kurum ve programların sahip olmaları gereken eğitim kaynaklarının yeterlilik düzeylerini gösterecek standartları belirlemeye yardımcı olma amacını taşır. Ayrıca, müfredat hazırlayıcılara benzer metotlar ve ortak bir terminoloji kullanmaları açısından yardımcı olur.

C. TANIMLAR

TUKMOS komisyonlarına çalışmalarında yardımcı olabilmek için standart bir “Model Müfredat Formatı” hazırlanmıştır. Bu kılavuz ile “Model Müfredat Formatı”nın daha iyi anlaşılabilmesi ve alana ait özgün müfredatların kolay hazırlanabilmesi planlanmıştır. Kılavuzu daha iyi kullanabilmek için öncelikle uzmanlık eğitimi ilgilendiren bazı temel kavram ve tanımlar üzerinde durulmasında fayda vardır. Detaylı araştırma yapmak isteyenlere kolaylık olması için kavram veya tanım başlığının altına *İngiliz* dilindeki karşılıkları ve *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*ndeki karşılıkları verilmeye çalışılmıştır.

Eğitici:

Güncel mevzuata göre; Adli Tıp Kurumu dışındaki kurumlarda uzmanlık eğitimi, ilgili dalda uzman olup üniversite hastanelerinde profesör, doçent, yardımcı doçent unvanına sahip olanlar ile eğitim ve araştırma hastanelerinde eğitim görevlisi veya başasistanlar tarafından verilir. Yardımcı doçent ve başasistanların uzmanlık eğitimi verebilmeleri için bu kadrolarda bir

yıl çalışmış olmaları şartı aranmaktadır. Adli Tıp Kurumunda uzmanlık eğitimi, 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanununda belirtilen ihtisas kurulu başkanları ile en az üç yıl süreyle ihtisas kurullarında üyelik yapmış adli tıp uzmanları tarafından verilir. 2547 sayılı YÖK Kanununa göre profesör ve doçent unvanını almış ve 18 Temmuz 2009 tarihinden önce ilgili birimde eğitim vermeye başlamış ve halen devam etmekte olanların eğitici hakları saklıdır.

Uzmanlık eğitiminin mevzuata göre kimler tarafından verilebileceği bu şekilde tarif edildikten sonra, mevzuatça yetkilendirilmiş bir eğitici varlığında eğitimde görev alabilecekleri tarif ederek eğitim bilimi bakış açısıyla eğitici tanımı biraz daha genişletilebilir. Kadrolarında bir yıldan az çalışmış olan yardımcı doçent ile başasistanlar ve uzmanlar ile ilgili alanda uzman olmayan öğretim üyeleri ve öğretim görevlileri (örn. Doktora yoluyla kazanılmış profesörlük ya da doçentlik unvanı olanlar), eğiticiler nezaretinde uzmanlık eğitiminde görev alabilirler. Bu genişletme yine eğitim bilimi bakış açısıyla kendisi halen eğitim almaya devam etmekte olan **akranları**da kapsayacak şekilde devam edebilir.

Gözetim ve Denetim:

(İng. *Supervision*);

Uzmanlık eğitiminde eğiticinin, öğrencinin etkinliklerini gözleyip öğrenciye geribildirim vermesi ve varsa öğrencinin hatalarını düzeltmesi, etkinliğini daha doğru ve kısa sürede gerçekleştirmesini desteklemesi ve bu etkinliklerin sorumluluğunu üstlenmesidir.

Yeterlik:

(İng. *Requirement*);

Belirli bir konuda gerekli asgari koşulu gösterir. Bu koşul uzmanlık eğitimi veren kurum ve program, eğitici, uzmanlık öğrencisi, kaynaklar, ölçme ve değerlendirme, vb. hakkında olabilir.

Yeterlilik:

(İng. *Qualification*);

(*TYYÇ. Geçerliliği kabul edilen bir yükseköğretim programının başarıyla tamamlanması sonucu o program için öngörülen öğrenme kazanımlarına ulaşıldığını onaylayan ve yetkili bir otorite tarafından basılı olarak verilen derece, diploma veya sertifika türü belgedir.*);

Yeterlilik, bir uzmanın uzmanlık dalındaki iş ve işlemleri doğru bir şekilde yapabilmek için gerekli olan *yetkinliklere sahip olmasıdır*. Uzmanın bu durumu, otorite tarafından belgelenmiş olmalıdır. Bu belgelendirme ülkemizde uzmanlık eğitimi sürecinde ve eğitim tamamlanırken eğitim kurumu tarafından yapılan ölçme ve değerlendirmelere dayanılarak Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Yeterliliğin sağlıklı bir şekilde belgelenebilmesi için ölçülmesi ve 12.03.2013'den itibaren geçerlidir.

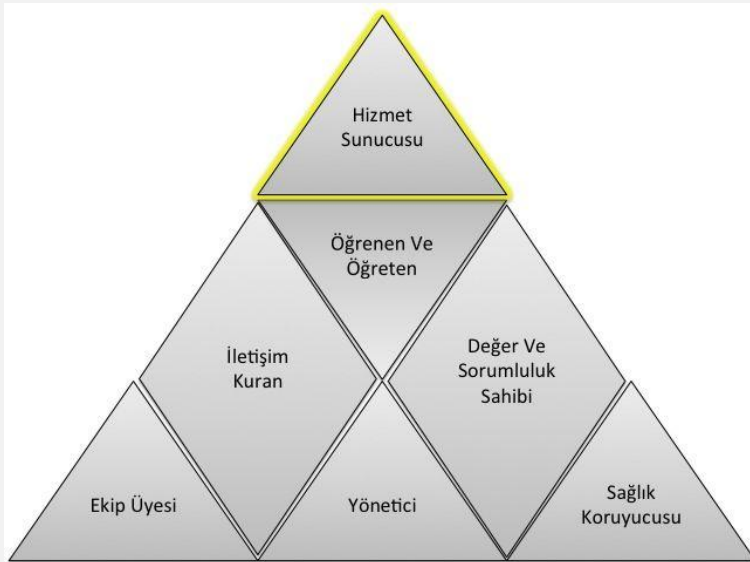
değerlendirilmesi gereken bileşenlerin önceden tanım ve tariflerinin yapılmış olması gereklidir.

Yetkinlik:

(İng. *Competence*);

(TYYÇ. *Bilgiyi kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneğidir.TYYÇ kapsamında “yetkinlik”, bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği, öğrenme yetkinliği, iletişim ve sosyal yetkinlik, alana özgü ve mesleki yetkinlik kavramları ile tanımlanır.*);

Yetkinlik, bir uzmanın bir iş ya da işlemi gerektiği gibi yapabilmesi için kritik değer taşıyan, eğitim ve öğretim yoluyla kazanılıp iyileştirilebilen, gözlenip ölçülebilen, özellikleri daha önceden tarif edilmiş olan, *bilgi, beceri, tutum ve davranışların* toplamıdır.

Şekil 1- TUKMOS'un Yeterlilik Üçgeni (Yedi temel yetkinlik alanı)

Yetkinlikler 7 temel alanda toplanmışlardır. Her bir temel yetkinlik alanı uzmanın ayrı bir rolünü temsil eder (Şekil 1). Yedinci temel alan olan 'Hizmet Sunucusu' alanına ait yetkinlikler klinik yetkinlikler ve girişimsel yetkinlikler olarak ikiye ayrılırlar. Sağlık hizmeti sunumu ile doğrudan ilişkili 'Hizmet Sunucusu' alanını oluşturan yetkinlikler diğer 6 temel alana ait yetkinlikler olmadan gerçek anlamlarını kazanamazlar ve verimli bir şekilde kullanılamazlar. Başka bir deyişle 6 temel alandaki yetkinlikler, uzmanın 'Hizmet Sunucusu' alanındaki yetkinliklerini sosyal ortamda hasta ve toplum merkezli ve etkin bir şekilde kullanması için kazanması gereken yetkinliklerdir. Bir uzmanlık dalındaki eğitim sürecinde kazanılan bu 7 temel alana ait

yetkinlikler uyumlu bir şekilde kullanılabilirdiğinde *yeterlilikten* bahsedilebilir. Bu temel yetkinlik alanları aşağıda sıralanmıştır;

1. *Yönetici*
2. *Ekip Üyesi*
3. *Sağlık Koruyucusu*
4. *İletişim Kuran*
5. *Değer ve Sorumluluk Sahibi*
6. *Öğrenen ve Öğreten*
7. *Hizmet Sunucusu*

'Hizmet Sunucusu' temel yetkinlik alanındaki yetkinlikler kullanılış yerlerine göre iki türdür (Şekil 2).**Klinik Yetkinlik:** Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri tıbbi kararlar konusunda kullanabilme yeteneğidir; **Girişimsel Yetkinlik:**Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri tıbbi girişimler konusunda kullanabilme yeteneğidir.

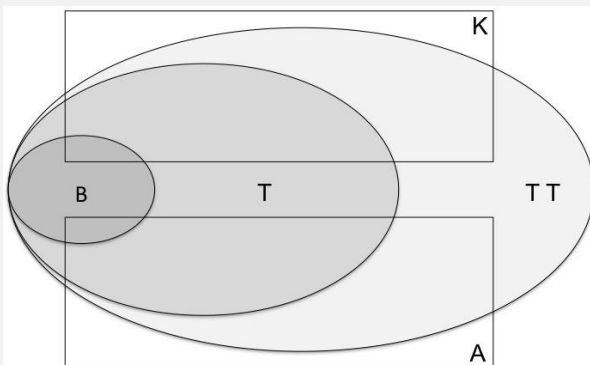

Şekil 2- TUKMOS yedinci temel yetkinlik alanı: Hizmet Sunucusu

Klinik ve girişimsel yetkinlikler, edinilirken ve uygulanırken “Temel Yetkinlik Alanları”nda belirtilen diğer yetkinliklerle uyum içinde olmalı ve bu uyum uzmanlığa özel klinik ve girişim süreçlerini kolaylaştırmalıdır.

Yetkinlik Düzeyleri: Yetkinlik düzeyi ifadesi “Hizmet Sunucusu” temel alanındaki yetkinlikler için kullanılır. Yetkinlik düzeyi denilirken kastedilen uzmanlık öğrencisinin eğitimini tamamlayıp uzman olduğunda o yetkinlikteki ulaşması beklenen

derinliktir; bir başka deyişle yetkinlik düzeyi o yetkinlikteki ilerleme seviyesidir.

Şekil 3- Klinik yetkinlik düzeyleri.

Klinik yetkinlikler için; üç ana düzey ve iki adet ek düzey tanımlanmıştır. Öğrencinin ulaşması gereken düzeyler bu üç ana düzeyden birini mutlaka içermelidir. T ve

TT düzeyleri A ve K ile birlikte kodlanabilirken B düzeyi sadece K düzeyi ile birlikte kodlanabilir. B, T ve TT düzeyleri birbirlerini kapsadıkları için birlikte kodlanamazlar.

B: Hastalığa ön tanı koyma ve gerekli durumda hastaya zarar vermeyecek şekilde ve doğru zamanda, doğru yere sevk edebilecek bilgiye sahip olma düzeyini ifade eder.

T: Hastaya tanı koyma ve sonrasında tedavi için yönlendirebilme düzeyini ifade eder.

TT: Ekip çalışmasının gerektirdiği durumlar dışında herhangi bir desteğe gereksinim duymadan hastanın tanı ve tedavisinin tüm sürecini yönetebilme düzeyini ifade eder.

Klinik yetkinliklerde bu düzeylere ek olarak gerekli durumlar için A ve K yetkinlik düzeyleri eklenmektedir:

A: Hastanın acil durum tanısını koymak ve hastalığa özel acil tedavi girişimini uygulayabilme düzeyini ifade eder.

K: Hastanın birincil, ikincil ve üçüncül korunma gereksinimlerini tanımlamayı ve gerekli koruyucu önlemleri alabilme düzeyini ifade eder.

Girişimsel Yetkinlikler için dört düzey tanımlanmıştır.

1: Girişimin nasıl yapıldığı konusunda bilgi sahibi olma ve bu konuda gerektiğinde açıklama yapabilme düzeyini ifade eder.

2: Acil bir durumda, kılavuz veya yönerge eşliğinde veya gözetim ve denetim altında bu girişimi yapabilme düzeyini ifade eder.

3: Karmaşık olmayan, sık görülen tipik olgularda girişimi uygulayabilme düzeyini ifade eder.

4: Karmaşık olsun veya olmasın her tür olguda girişimi uygulayabilme düzeyini ifade eder.

Yetkinlik kazanılacak öğrenme alanları:

Yetkinlik kazanılacak üç öğrenme alanı vardır: Bilgi, beceri, tutum/davranış.

Bilgi:

(İng. *Knowledge*);

(TDK. *Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, malumat, vukuf.*);

(TYYÇ. *Verilerin öğrenme yoluyla özümsemesidir. Herhangi bir çalışma veya araştırma alanı ile ilgili gerçeklerin, ilkelerin, teorilerin ve uygulamaların bütünüdür. TYYÇ kapsamında "bilgi" kuramsal ve/veya uygulamalı olarak tanımlanmaktadır.*);

Tıbbi bilgi, tıbbi iş ve işlemleri doğru bir şekilde yapabilmek, ileri eğitim alabilmek ve araştırma yapabilmek için sergilenmesi gereken problem çözme ve karar verme basamaklarında başarıya götüren, önceden edinilen ve gerektiğinde hatırlanan verilerdir. Bilgi edinmek, kognitif (bilişsel) bir süreçtir. Bu öğrenme alanında bilgiyi gerektiğinde hatırlayabilme, o bilgiyi farklı durumlar

için tekrar kullanabilme ve farklı durumlarda farklı özelliklerini belirleyebilme uzmanlık eğitiminin asıl hedefleridir.

Beceri:

(İng. *Skill*);

(TDK. *Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet.*);

(TYYÇ. *Bilgiyi uygulayabilme, problemleri çözebilme ve görevleri tamamlayabilme yeteneğidir. TYYÇ kapsamında beceriler, bilişsel (mantıksal, sezgisel ve yaratıcı düşünce) ve/veya uygulamalı (el becerisi ve yöntem, materyal, araç gereç kullanabilme) olarak tanımlanmaktadır.*);

Beceri, bilginin edinilen deneyim ve eğitimler sonucunda, problem çözme, klinik karar verme ve tıbbi işlemleri gerçekleştirebilme konusunda etkin şekilde kullanılmasıdır. Beceri edinmek psikomotor bir süreçtir ve önceki deneyimlerden önemli ölçüde faydalanılır. Beceri, kendi içinde mantıklı ve tutarlı bölümleri ve bir uygulama sırasına sahip olan iletişim, karar verme ve uygulama süreçlerinin öğrenildiği, bir işi başarmaya veya bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırmaya yönelik olan ve sadece zihinsel olmayan faaliyet alanıdır.

Tutum / Davranış:

(İng. *Attitude / Behavior*);

(TDK. *Tutulan yol, tavır / Davranma işi, tutum, davranım, muamele, hareket.*);

Tutum, uzmanlık öğrencisinin bir konu hakkında edindiği tavır ve inançların gerçek yaşamdaki mesleki uygulamalarına etkisidir. Tutum, bir kararın alınmasında veya bir becerinin uygulanmasında bir bakış, belli bir algılama biçiminin öğrenildiği ve değer yargılarının oluşturulduğu sadece zihinsel bir öğrenme sürecidir. Bilgi, beceri ve tutum bir araya gelerek öğrencinin bir konuda davranış kazanmasını mümkün kılar. İstenilen davranışı göstermesi için öğrencinin bu davranışın gerektirdiği şekilde bu üç bileşenden biri veya üçü için eğitim almış olması gerekir.

Kıdem:

(TYYÇ. *Ulusal yeterlilik çerçevesinde yer alan seviyelere ait sahip olunması gereken bilgi, beceri ve yetkinlik tanımıdır.*)

TUKMOS'ta kıdem, 1'inci kıdem ve 2'nci kıdem olarak iki düzeyde ele alınması önerilmektedir. Kıdem, müfredat içeriğinde bulunan yetkinliklerin eğitim sürecinde kazanılma önceliğini göstermesi açısından önemlidir. Başka deyişle, yetkinliğin eğitim sürecinin hangi aşamasında (kıdeminde) kazanılması gerektiğini belirtir. Müfredatı oluşturan yetkinlikler esasen uzmanlık 12.03.2013'den itibaren geçerlidir.

eğitimini tamamlayan yani uzman yeterliliğine ulaşanlar için tarif edilmiş olsalar da bunlardan 1'inci kıdem yetkinlikleri eğitim sürecinde öncelik verilmesi gereken yetkinliklerdir. 1'inci kıdem yetkinlikler; mortalitesi, morbiditesi ve prevalansı/insidansı yüksek olan klinik problemleri çözmek için gereken yetkinlikler ile sık uygulanan ve karmaşık olmayan girişimsel yetkinliklerdir.

Kaynakça:

(İng. *Bibliography*);

Esinlenen veya faydalanılan önceki çalışmaların listesi.

Bu liste TUKMOS kılavuzuna ya da TUKMOS müfredatına dair ileri başvuru kaynaklarını sunar.

Misyon:

(İng. *Mission*);

(TDK. *Görev*);

Misyon bir kuruluşun varlık sebebidir; kuruluşun ne yaptığını, nasıl yaptığını ve kimin için yaptığını açıkça ifade eder. Misyon bildirimini stratejik plan dokümanının diğer kısımlarına da temel oluşturur. Misyon bildirimini, kuruluşun sunduğu tüm hizmet ve faaliyetleri kapsayan bir şemsiye kavramdır.

Vizyon:

(İng. *Vision*);

Vizyon kuruluşun ideal geleceğini sembolize eder. Kuruluşun uzun vadede neleri yapmak istediğinin güçlü bir anlatımıdır. Vizyon bir kuruluşun farklı birimleri arasında birleştirici bir unsurdur. Bundan dolayı, birçok işlevi yerine getiren kuruluşlarda daha da önemli bir role sahiptir.

Müfredat:

(İng. *Curriculum*);

Müfredat ile Ders Programı (İng. *Syllabus*) arasında içerik açısından farklılık mevcuttur. Ders Programı hangi konuların öğretilereğini bir tablo halinde sunar. Müfredat ise hangi konuların öğretilereğine ilaveten bunların nasıl öğretilereğini, öğretim sürecinin ve sonucunun nasıl değerlendirilereğine kadar tüm eğitim bileşenlerini içerir. Başka bir deyişle müfredat eğitim sürecini çok boyutlu olarak tarif eder.

Çekirdek eğitim müfredatı uzmanlık eğitimi ihtiyaçlarının değerlendirme sonuçlarına dayanır. Belirlenen ihtiyaçları karşılayacak amaç ve hedefler ile bunları gerçekleştirecek asgari bilgi, beceri ve tutum kazandırmaya yönelik eğitim etkinliklerini içerir.

Program:

(İng. *Program*);

Program, ilgili uzmanlık dalının en az çekirdek eğitim müfredatını uygulayabilecek şekilde yapılandırılmış bir birimden ya da uzmanlık eğitimi vermeye talip olan kurum tarafından birden fazla birimin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan işlevsel yapıdan oluşur. Birden fazla birimden oluşan programda birimler farklı kurumlarda olabilir.

Karne:

Tıpta Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliğine göre, birimler tarafından eğitime başlayan her uzmanlık öğrencisi için genişletilmiş eğitim müfredatına uygun olarak oluşturulan ölçme ve değerlendirme yöntemidir.

D. MODEL MÜFREDAT YAPISI VE DOLDURULMASI

Bu kılavuz bir müfredat kapsamında bulunması gereken altı temel bölümle ilgili açıklamaları vermektedir. Tüm bölümlerin aşağıda verilen model müfredat detaylı açıklamaları kullanılarak yukarıda açıklanan tanımlamalar doğrultusunda doldurulması önerilmektedir.

Aşağıda detaylı açıklaması verilen müfredatın temel özelliği “Çıktı Odaklı” olmasıdır. Çıktı olarak tanımlanan bileşenler “Temel Yetkinlikler” içeriğinde yer almıştır. “Temel Yetkinlikler” yedi başlık altında incelenmiştir. Bu yedi temel başlıktan “Hizmet Sunucusu” başlığı “Klinik ve Girişimsel Yetkinlikleri” içermektedir.

Çekirdek Müfredatın uygulanabilirliği sadece kapsadığı yetkinlik hedeflerinin sıralanması ile sağlanmaz; bu hedeflere ulaşmak için eğitimin hangi yöntemlerle verilmesi gerektiği ve eğitim faaliyetinin ölçme ve değerlendirme metotları da önerilmiş olmalıdır.

1. GİRİŞ

Müfredatın genel tanıtımı yapılmalı, özet olarak müfredat içeriği anlatılmalıdır. Müfredat amaçları, eğitim yöntemleri ve ölçme değerlendirme yöntemleri özetlenmelidir.

Müfredatın hedef kitle tanımlanmalıdır. Hedef kitle öncelikle uzmanlık öğrencileri, eğitimciler, uzmanlık eğitimi veren kurum ve programlardır. İlaveten ilgili fakülteler, yerel otorite ve verilen eğitimden etkilenen veya bu eğitimi etkileyen tüm paydaşlar hedef kitle içinde sayılmalıdır. Giriş bölümü, hedef kitle bu müfredatı incelediğinde en kısa sürede ve doğru şekilde algılanabilmesi için yol gösterici olmalıdır.

2. MÜFREDAT TANITIMI

2.1. Müfredatın Amacı ve Hedefleri

Bu bölüm müfredat dokümanının yazılmasının gerekçelerini açıklamalıdır.

2.2. Müfredat Çalışmasının Tarihsel Süreci

Müfredatın hazırlık süreci kronolojik bir yaklaşım ile tüm katılımcıları, etkilendiği faktörleri ve önceki müfredat örneklerini içerecek şekilde açıklanmalıdır. Müfredatın geldiği son duruma ait süreç ve önceki müfredat çalışmaları ile arasındaki farklar özetlenmelidir. Müfredatın etkilendiği mevzuat ve araştırmalar açık olarak ifade edilmeli, bu etkilerin nasıl ele alındığı ve ne yönde etkili oldukları açıklanmalıdır.

2.3. Uzmanlık Eğitimi Süreci

Uzmanlık eğitiminin tamamlanması için güncel mevzuat çerçevesinde şart olan bileşenleri (tez, rotasyon, süre, yetkinlikler listesi, bitirme sınavı) içerecek şekilde şematik olarak özetlenir. Uzmanlık eğitimi sürecini tamamlayabilecek ve şart olmayan bileşenlerin (kurs, bilgi görgü artırma amaçlı başka kurumlara görevlendirmeler) amaçları ve yöntemleri hakkında fikir verilir.

2.4. Kariyer Olasılıkları

Uzmanlık öğrencisinin eğitimin sonunda hangi kariyer olasılıklarına sahip olduğu, tüm sektörlerde halen çalışmakta olan örneklerini içerecek şekilde açıklanmalıdır. Bu kısım varsa yan dal uzmanlaşması gibi ileri kariyer seçenekleri ve bunların yapılabileceği güncel kurumlar hakkında ipuçları içermelidir.

3. TEMEL YETKİNLİKLER

Bir uzman hekimin sahip olması gereken temel yetkinlikler yedi alan altında incelenmektedir. Bu kılavuz sağlık alanında eğitim almış kişilerin sahip olması gereken TYYÇ Sağlık Alanı Yetkinlikleri kapsamında belirlenmiş yedi “Temel Yetkinlik” tanımlamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. TUK Yetkinliklerinin TYYÇ Sağlık Alanı Yetkinlikleri ile Eşleştirmesi

	(TYYÇ) SAĞLIK ALANI YETKİNLİKLERİ			
	Bağımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	Öğrenme Yetkinliği	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü ve Mesleki Yetkinlik
TUKMOS TEMEL YETKİNLİKLERİ	Hizmet Sunucusu (7)	Öğrenen ve Öğreten (3)	Sağlık Koruyucusu (4)	Hizmet Sunucusu (7)
	Ekip Üyesi (2)	İletişim Kuran (6)	Değer ve Sorumluluk Sahibi (5)	
	Değer ve Sorumluluk Sahibi (5)		İletişim Kuran (6)	
	Yönetici (1)			

Yedi Temel Yetkinlik aşağıda tanımlanmıştır.

1. Yönetici
2. Ekip Üyesi
3. Öğrenen ve Öğreten
4. Sağlık Koruyucusu
5. Değer ve Sorumluluk Sahibi
6. İletişim Kuran
7. Hizmet Sunucusu

Temel Yetkinlikler bir hekimin mesleki uygulamasında sahip olduğu bilgi ve becerileri sosyal ortamda nasıl uygulaması gerektiğini ifade eder. Bu yetkinlikler yedi temel başlık altında incelenmektedir.

Bu yetkinlikler listelenirken ayrıca, yetkinliklerin düzeyleri, kıdem öncelikleri ve eğitim yöntemleri için aşağıdaki tablo sunulmuştur.

TUKMOS komisyonlarından temel yetkinliklerden “**Hizmet Sunucusu**” başlığı altında “Klinik ve Girişimsel Yetkinlikler”in listelenmesi beklenmektedir;

I. KLİNİK YETKİNLİKLER:

Uzman hekim aşağıda listelenmiş klinik yetkinlikleri ve eğitimi boyunca edindiği diğer bütünlüyci “temel yetkinlikleri” eş zamanlı ve uygun şekilde kullanarak uygular.

Bu sütun TUKMOS komisyonlarının çalışmalarında klinik yetkinlikleri yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur.	KLİNİK YETKİNLİK	DÜZEY	KIDEM	YÖNTEM

Klinik yetkinlikler, “Temel Yetkinlikler”de belirtilen tüm yetkinliklere uygun olarak çözümlenen ve uzmanlığa özel semptom, bulgu, hastalık gibi durumların klinik karar süreçlerini tarif eder.

Bu yetkinlik alanı kendi içinde üç temel seviye ile ifade edilen yeterli düzeylerine sahiptir.

Klinik yetkinlikler için tarif edilen yeterli düzeyleri;

B: Hastalığa ön tanı koymak ve gerekli durumda hastaya zarar vermeyecek şekilde ve en doğru zamanda ilgili bir uzman hekime sevk edebilecek **bilgiye** sahip olmayı ifade eder.

T: Hastaya **tanı** koymak ve tedavi için yönlendirmeyi ifade eder.

TT: Hastayı ekip çalışmasının gerektirdiği durumlar dışında herhangi bir desteğe gereksinim duymadan **tanı** ve **tedavisinin** tüm sürecini yönetebilmeyi ifade eder.

Klinik yetkinliklerde bu düzeye ek olarak gerekli durumlar için A ve K yeterlikleri eklenmektedir.

A: Hastanın **acil** durum tanısını koymak ve hastalığa özel acil tedavi girişimini uygulayabilmeyi ifade eder.

K: Hastanın birincil, ikincil ve üçüncül **korunma** gereksinimlerini tanımlamayı ve gerekli koruyucu önlemleri almayı ifade eder.

II. GİRİŞİMSEL YETKİNLİKLER:

Uzman hekim aşağıda listelenmiş girişimsel yetkinlikleri ve eğitimi boyunca edindiği diğer bütüncü “temel yetkinlikleri” eş zamanlı ve uygun şekilde kullanarak uygular.

Bu sütun TUKMOS komisyonlarının çalışmaları sırasında girişimsel yetkinlikleri gruplamalarına yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur.	GİRİŞİMSEL YETKİNLİK	DÜZEY	KIDEM	YÖNTEM

Girişimsel yetkinlikler, “Temel Yetkinlikler”de belirtilen tüm yetkinliklere uygun olarak çözümlenen ve uzmanlığa özel tanı ve tedavi girişimlerini tarif eder.

Girişimsel yetkinlikler için tarif edilen yeterlik düzeyleri;

1. Düzey: Girişimin nasıl yapıldığı konusunda bilgi sahibi olmayı ve bu konuda gerektiğinde açıklama yapabilecek olmayı ifade eder.
2. Düzey: Acil bir durumda, kılavuz veya yönerge eşliğinde veya yüksek süpervizyon altında bu girişimi yapabilmeyi ifade eder.
3. Düzey: Girişimi komplike olmayan sık görülen tipik olgularda uygulayabilmeyi ifade eder.
4. Düzey: Girişimi komplike olsun veya olmasın her tür olgularda uygulayabilmeyi ifade eder.

4. ÖĞRENME VE ÖĞRETME YÖNTEMLERİ

Müfredatta yer alan tüm öğrenme ve öğretme yöntemleri tanımlanmış olmalıdır. Bu yöntemlerin daha çok hangi yetkinlik veya yeterlikler için kullanıldıkları, bu yöntemler ile öğrenmenin nasıl sağlandığı açıklanmalıdır. Yöntemlerin zamanlamaları verilmeli ve farklı kademeler için kullanılma özellikleri ifade edilmelidir.

Rotasyonlarda edinilecek yeterlikler ve bunların öğrenme ve öğretme yöntemleri tanımlanmış olmalıdır.

Öğrenme ve öğretme yöntemleri içinde akademik danışmanlığa, akademik danışmanın görev, yetki ve sorumluluklarına yer verilmeli ve çalışma şekli açıklanmalıdır. Çalışma şekli danışmanlık zamanlamasını ve yöntemini açıkça ifade etmelidir.

Kılavuzdaki örnekler göz önüne alınarak uzmanlık alanına uygun şekilde doldurulmalıdır.

TUKMOS tarafından önerilen öğrenme ve öğretme yöntemleri üçe ayrılmaktadır: “Yapılandırılmış Eğitim Etkinlikleri” (YE), “Uygulamalı Eğitim Etkinlikleri” (UE) ve “Bağımsız ve Keşfederek Öğrenme Etkinlikleri” (BE).

ÖNEMLİ NOT: Öğrenme ve öğretme yöntemleri altında yer alan eğitim etkinlikleri için aşağıda sayılan alt başlıklar dışında, ilgili uzmanlık dalının özellikleri gereği başka bir başlık açma ihtiyacı ortaya çıktığında numaralandırmaya da dikkat edilerek yeni başlık açılabilir. Örneğin, aşağıda 4.1.8., 4.2.3, ve 4.3.7. olarak diğer adıyla açılmış başlıklar bu amaçla isimleri de değiştirilerek kullanılabilir.

4.1. Yapılandırılmış Eğitim Etkinlikleri (YE)

4.1.1. Sunum

Bir konu hakkında görsel işitsel araç kullanılarak yapılan anlatımlardır. Genel olarak nadir veya çok nadir görülen konular/durumlar hakkında veya sık görülen konu/durumların yeni gelişmeleri hakkında kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde eğitici öğrencide eksik olduğunu bildiği bir konuda ve öğrencinin pasif olduğu bir durumda anlatımda bulunur. Sunum etkileşimli olabilir veya hiç etkileşim olmayabilir.

4.1.2. Seminer

Sık görülmeyen bir konu hakkında deneyimli birinin konuyu kendi deneyimlerini de yansıtarak anlatması ve anlatılan konunun karşılıklı soru ve cevaplar ile geçmesidir. Sunumdan farkı konuyu dinleyenlerin de kendi deneyimleri doğrultusunda anlatıcı ile karşılıklı etkileşim içinde olmasıdır. Seminer karşılıklı diyalogların yoğun olduğu, deneyimlerin yargılanmadan paylaşıldığı ve farklı düzeylerde kişilerin aynı konu hakkında farklı düzeydeki sorular ile eksik yanlarını tamamlayabildikleri bir eğitim etkinliğidir.

4.1.3. Olguların tartışılması

Bir veya birkaç sık görülen olgunun konu edildiği bir küçük grup eğitim aktivitesidir. Bu eğitim aktivitesinin hedefi, farklı düzeydeki kişilerin bir olgunun çözümlenmesi sürecini tartışmalarını sağlayarak, tüm katılımcıların kendi eksik veya hatalı yanlarını fark etmelerini sağlamak ve eksiklerini tamamlamaktır. Bu olgularda bulunan hastalık veya durumlar ile ilgili bilgi eksikliklerinin küçük gruplarda tartışılması ile tamamlanması veya yanlış bilgilerin

düzeltilmesi sağlanır. Ayrıca aynı durum ile ilgili çok sayıda olgunun çözümlenmesi yoluyla aynı bilginin farklı durumlarda nasıl kullanılacağı konusunda deneyim kazandırır. Olgunun/ların basamaklı olarak sunulması ve her basamak için fikir üretilmesi ile sürdürülür. Eğitici her basamakta doğru bilgiyi verir ve doğru kararı açıklar.

4.1.4. Makale tartışması

Makalenin kanıt düzeyinin anlaşılması, bir uygulamanın kanıta dayandırılması ve bir konuda yeni bilgilere ulaşılması amacıyla gerçekleştirilen bir küçük grup etkinliğidir. Makalenin tüm bölümleri sırası ile okunur ve metodolojik açıdan doğruluğu ve klinik uygulamaya yansımaları ile ilgili fikir üretilmesi ve gerektiğinde eleştirilmesi ile sürdürülür. Eğitici her basamakta doğru bilgiyi verir ve doğru kararı açıklar. Uzman adayına, benzer çalışmalar planlayabilmesi için problemleri bilimsel yöntemlerle analiz etme, sorgulama, sonuçları tartışma ve bir yayın haline dönüştürme becerisi kazandırılır.

4.1.5. Dosya tartışması

Sık görülmeyen olgular ya da sık görülen olguların daha nadir görülen farklı şekilleri hakkında bilgi edinilmesi, hatırlanması ve kullanılmasını amaçlayan bir eğitim yöntemidir. Eğitici, dosya üzerinden yazı, rapor, görüntü ve diğer dosya eklerini kullanarak, öğrencinin olgu hakkında her basamakta karar almasını sağlar ve aldığı kararlar hakkında geribildirim verir. Geribildirimler öğrencinin doğru kararlarını devam ettirmesi ve gelişmesi gereken kararlarının açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilerek geliştirmesi amacıyla yapılır.

4.1.6. Konsey

Olgular ya da olguların farklı disiplinler ile birlikte değerlendirilmesi sürecidir. Olgunun sık görünürlüğünden çok karmaşık olması öğrencinin karmaşık durumlarda farklı disiplinlerin farklı bakış açılarını algılamasını sağlar.

4.1.7. Kurs

Bir konu hakkında belli bir amaca ulaşmak için düzenlenmiş birden fazla oturumda gerçekleştirilen bir eğitim etkinliğidir. Amaç

genellikle bir veya birkaç klinik veya girişimsel yetkinliğin edinilmesidir. Kurs süresince sunumlar, küçük grup çalışmaları, uygulama eğitimleri birbiri ile uyum içinde gerçekleştirilir.

4.1.8. Diğer

4.2. Uygulamalı Eğitim Etkinlikleri (UE)

4.2.1. Yatan hasta bakımı

4.2.1.1. Vizit

Farklı öğrenciler için farklı öğrenme ortamı oluşturan etkili bir eğitim yöntemidir. Hasta takibini yapan ve yapmayan öğrenciler vizitten farklı şekilde faydalanırlar. Hastayı takip eden öğrenci hasta takibi yaparak ve yaptıkları için geribildirim alarak öğrenir, diğer öğrenciler bu deneyimi izleyerek öğrenirler. Vizit klinikte görülen olguların hasta yanından çıktıktan sonra da tartışılması ve olgunun gerçek ortamda gözlemlenmesiyle öğrenmeyi sağlar.

4.2.1.2. Nöbet

Öğrencinin sorumluluğu yüksek bir ortamda derin ve kalıcı öğrenmesine etki eder. Olguyu yüksek sorumluluk durumunda değerlendirmek öğrencinin var olan bilgisini ve becerisini kullanmasını ve eksik olanı öğrenmeye motive olmasını sağlar. Nöbet, gereken yetkinliklere sahip olunan olgularda özgüveni arttırırken, gereken yetkinliğin henüz edinilmemiş olduğu olgularda bilgi ve beceri kazanma motivasyonunu arttırır. Nöbetlerde sık kullanılması gereken yetkinliklerin 1'inci kıdem yetkinlikleri arasında sınıflandırılmış olmaları bu açıdan önemlidir.

4.2.1.3. Girişim

Tanı ve tedaviye yönelik tüm girişimler, eğitici tarafından gösterildikten sonra belli bir kılavuz eşliğinde basamak basamak gözlem altında uygulama yoluyla öğretilir. Her uygulama basamağı için öğrenciye

geribildirim verilir. Öğrencinin doğru yaptıklarını doğru yapmaya devam etmesi, eksik ve gelişmesi gereken taraflarını düzeltebilmesi için öğrenciye zamanında, net ve yapıcı müdahalelerle teşvik edici ve destekleyici ya da uyarıcı ve yol gösterici geribildirimler verilmelidir. Her girişim için öğrenciye önceden belirlenmiş yetkinlik düzeyine ulaşacak sayıda tekrar yaptırılması sağlanır.

4.2.1.4. Ameliyat

İçinde çok sayıda karar ve girişim barındıran müdahale süreçleridir. Her karar ve girişimin ayrı ayrı gereken yetkinlik düzeylerine ulaşması amacıyla en az riskli/karmaşık olandan en riskli/karmaşık olana doğru olacak şekilde ameliyat sürecinin tüm basamakları yüksek gözlem altında öğretilir. Öğrencinin tüm basamaklarda gereken yetkinlik düzeyine ulaşması için yeterli sayıda tekrar yaptırılması sağlanır.

4.2.2. Ayaktan hasta bakımı

Öğrenci gözlem altında olgu değerlendirmesi yapar ve tanı, tedavi seçeneklerine karar verir. Öğrencinin yüksek/orta sıklıkta görülen acil veya acil olmayan olguların farklı başvuru şekillerini ve farklı tedavi seçeneklerini öğrendiği etkili bir yöntemdir. Ayaktan hasta bakımında sık kullanılması gereken yetkinliklerin 1'inci kıdem yetkinlikleri arasında sınıflandırılmış olmaları bu açıdan önemlidir.

4.2.3. Diğer

4.3. Bağımsız ve Keşfederek Öğrenme Etkinlikleri (BE)

4.3.1. Yatan hasta takibi

Yatarak takip edilen bir olgu hakkında yeterliğe erişmemiş bir öğrencinin gözetim ve denetim altında, yeterliğe ulaşmış bir öğrencinin gözlem altında yaptığı çalışmalar sırasında eksikliğini fark ettiği konularda öğrenme gereksinimini belirleyerek bunu

herhangi bir eğitim kaynağından tamamlaması sürecidir. Bu eğitim kaynaklarının doğru ve güvenilir olmasından eğitici sorumludur.

4.3.2. Ayaktan hasta/materyal takibi

Ayaktan başvuran acil veya acil olmayan bir olgu hakkında gereken yetkinlik düzeyine erişmemiş bir öğrencinin gözetim ve denetim gözlem altında, eğitici eşliğinde ve gereken yetkinlik düzeyine ulaşmış bir öğrencinin yüksek gözlem altında yaptığı çalışmalar sırasında eksikliğini fark ettiği konularda öğrenme gereksinimini belirleyerek bunu herhangi bir eğitim kaynağından tamamlaması sürecidir. Bu eğitim kaynaklarının doğru ve güvenilir olmasından eğitici sorumludur.

4.3.3. Akran öğrenmesi

Öğrencinin bir olgunun çözümlenmesi veya bir girişimin uygulanması sırasında bir akranı ile tartışarak veya onu gözlemleyerek öğrenmesi sürecidir.

4.3.4. Literatür okuma

Öğrencinin öğrenme gereksinimi olan konularda literatür okuması ve klinik uygulama ile ilişkilendirmesi sürecidir.

4.3.5. Araştırma

Öğrencinin bir konuda tek başına veya bir ekip ile araştırma tasarlaması ve bu sırada öğrenme gereksinimini belirleyerek bunu herhangi bir eğitim kaynağından tamamlaması sürecidir.

4.3.6. Öğretme

Öğrencinin bir başkasına bir girişim veya bir klinik konuyu öğretirken bu konuda farklı bakış açılarını, daha önce düşünmediği soruları veya varlığını fark etmediği durumları fark ederek öğrenme gereksinimi belirlemesi ve bunu herhangi bir eğitim kaynağından tamamlaması sürecidir.

4.3.7. Diğer

5. EĞİTİM KAYNAKLARI

5.1. Eğitici Standartları

Eğiticilerin uzmanlık alanları, eğiticilik özellikleri tanımlanmış olmalıdır. Uzmanlık öğrencisi ve eğitici oranları tanımlanmalıdır.

5.2. Mekan Standartları

Uzmanlık alanı ile ilgili eğitimin verilebilmesi için gerekli olan tüm mekan özellikleri tanımlanmalıdır. Gerekli ise mekanların fiziksel özellikleri belirtilmelidir.

5.3. Donanım Standartları

Uzmanlık alanı ile ilgili eğitimin verilebilmesi için gerekli olan tüm donanım özellikleri tanımlanmalıdır.

6. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Çekirdek eğitim müfredatında yer alan yetkinliklerin hangi yöntemle ölçülüp değerlendirileceği belirtilmelidir.

UZMANLIK EĞİTİMİ GENİŞLETİLMİŞ MÜFREDATI TANITIMI

Genişletilmiş Müfredat eğitim kurumunun, bir uzmanlık dalında TUKMOS çekirdek müfredatına ek olarak kendi kurumunda kazandırdığı yetkinlikleri ve diğer bileşenlerini içeren müfredattır.

Genişletilmiş Müfredat bir uzmanlık öğrencisinin o eğitim kurumunu tercih etmesini sağlayan, eğitim kurumunu benzeri diğer kurumlardan farklı kılan ve öne çıkaran özellikleri içermelidir. Bu özellikler eğitimin amaç ve hedefleri, öğrenme ve öğretme yöntemleri, ölçme ve değerlendirme süreçleri, eğitim kaynakları ve program değerlendirme yöntemlerine ait olabilir.

Bu nedenle bir kurum kendi genişletilmiş müfredatını hazırlarken TUKMOS çekirdek müfredatını inceleyerek aşağıdaki kılavuz eşliğinde gerekli düzenlemeleri yapmalıdır;

1. Müfredatın amaç ve hedeflerinin önüne kurumsal misyon, vizyon, değerler ve varsa hedeflerin yazılması,
2. Müfredatta belirlenen yetkinliklere ek olarak kurumda kazandırılan yetkinliklerin eklenmesi,

3. Kurumda var olan ve farklılık gösteren öğrenme ve öğretme yöntemlerinin yazılması,
4. Yukarıda ifade edilen hususların aday öğrencilere tanıtımında gösterilen farklılıkların eklenmesi.

7. KAYNAKÇA

Çekirdek eğitim müfredatını hazırlayan TUKMOS Komisyonu, varsa çalışmasında faydalandığı kaynakları paylaşmalıdır.